

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

จากการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกเฉียง¹ เป็นภาคที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูง เมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศ ดังจะเห็นว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคในปี 2529 มีสัดส่วนร้อยละ 7.55 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ และมีอัตราการขยายตัวในช่วงปี 2524-2529 ร้อยละ 4.93 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าในระดับประเทศ และจังหวัดที่มีความสำคัญต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจ โดยในปี 2529 มีผลิตภัณฑ์มวลรวมเป็นร้อยละ 34.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาค ซึ่งสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนสาเหตุที่ทำให้จังหวัดชลบุรีมีผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงเป็นอันดับหนึ่งของภาคเนื่องจาก มีข้อได้เปรียบในแหล่งที่ตั้ง คืออยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก คือประมาณ 65 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 และเป็นพื้นที่ที่สามารถติดต่อกับพื้นที่บริเวณข้างเคียง เช่น กรุงเทพมหานครและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้อย่างสะดวก และมีพื้นที่ที่ติดกับอ่าวไทยอันเป็นช่องทางเข้า-ออก ที่สำคัญของสินค้า ตลอดจนมีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย น้ำตาล ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญต่ออุตสาหกรรม นอกจากนี้จังหวัดชลบุรีมีปัจจัยพื้นฐานที่ค่อนข้างสมบูรณ์ กล่าวคือ มีโครงข่ายระบบคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำที่สามารถใช้ เป็นเส้นทางติดต่อและขนส่งสินค้ากับกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างสะดวก ตลอดจนมีท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง และท่าเรือพาณิชย์สัตหีบ ที่ใช้ เป็นจุดรับส่งสินค้าระหว่างภูมิภาคและระหว่างประเทศที่สำคัญ จนจังหวัดชลบุรีได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญของภาค ส่วนในด้านบริการสังคมพื้นฐาน² จังหวัดชลบุรีมีระบบ

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529, 2529 หน้า 131.

² สำนักงานจังหวัดชลบุรี, จังหวัดชลบุรี 2529 หน้า 6.

ไฟฟ้า ประปา และการสื่อสารที่มีความเชื่อมโยงภายในภูมิภาค เกือบสมบูรณ์ มีโรงพยาบาล สถานีอนามัยและโรงเรียน กระจายอยู่โดยทั่วไปของพื้นที่ ตลอดจนมีสถานเริงรมย์ และสถานที่ท่องเที่ยวอย่างพร้อมมูล

จากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้จูงใจให้เอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่หลายประเภท เช่น โรงงานอุตสาหกรรมผลิตน้ำตาล โรงงานลับประคระบ่อง เป็นต้น และนอกจากภาคเอกชนแล้วภาครัฐบาลยังเล็งเห็นความสำคัญของพื้นที่ โดยในปี 2524 รัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้จังหวัดชลบุรี³ ซึ่งเป็น 1 ใน 3 จังหวัดของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยกำหนดให้ชลบุรีเป็นศูนย์กลางความเจริญและแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรมหลักของประเทศในอนาคต มีบทบาทเป็นเมืองหลักของภาค ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจบริการ อุตสาหกรรมขนาดย่อม การส่งออกทางทะเลและการคมนาคมขนส่ง ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลได้ดำเนินการลงทุนพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับโครงการไปบ้างแล้วบางส่วน เช่น บริเวณท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง ท่อส่งน้ำหนองค้อ-แหลมฉบัง เป็นต้น และก็ยังคงดำเนินการต่อไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ซึ่งก็ยังคงเน้นให้ภูมิภาคนี้โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีเป็น "เขตเศรษฐกิจใหม่" ของประเทศ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดในภูมิภาคตะวันออกที่มีความพร้อมในการพัฒนาให้ เป็นศูนย์กลางของภาค เป็นอย่างยิ่ง โดยมีความเหมาะสมทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ ปัจจัยบริการขั้นพื้นฐาน และเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อการพัฒนาแล้ว จึงมีความจำเป็นจะต้องเตรียมพื้นที่ของจังหวัด เพื่อเป็นแนวทางในการรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการพัฒนาพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีพบว่าแผนการพัฒนาที่สำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จะเป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และเป็นเขตตั้งถิ่นฐานเก่าของจังหวัด โดยลักษณะการเติบโตของเมืองจะขนานไปกับเส้นทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) เป็นส่วนมาก ดังนั้นการเติบโต และการให้บริการของจังหวัดจึงเกิดขึ้นกับบริเวณพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ซึ่งส่งผลให้ชุมชนในพื้นที่ตอนในมีความเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่า อันเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการให้บริการด้านต่าง ๆ ไม่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนในพื้นที่ตอนในต้องเดินทางมาเป็นระยะทางไกล เพื่อเข้ามาใช้บริการในด้านต่าง ๆ

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525-2529, 2529 หน้า 131.

และ เมื่อศึกษาถึงชุมชนในพื้นที่ตอนในของจังหวัดชลบุรีโดยแบ่งตามลักษณะการปกครอง คือ พิจารณาชุมชนที่เป็นเทศบาล และสุขาภิบาล พบว่ามีจำนวน 8 แห่ง จาก 5 อำเภอ คือ เทศบาลเมืองพนัสนิคม เทศบาลตำบลบ้านบึง สุขาภิบาลพานทอง สุขาภิบาลหนองตำลึง สุขาภิบาลท่าบ่อฉิม สุขาภิบาลหัวกุญแจ สุขาภิบาลบ่อทอง และสุขาภิบาลหนองใหญ่ โดยพิจารณาทางด้านดัชนีของกิจกรรม เช่น การบริการทางสังคม กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และโครงสร้างปัจจัยพื้นฐาน ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการหยิบยกขึ้นมาพัฒนา เพื่อ เป็นศูนย์กลางชุมชนตอนใน หรือ เป็นตัวลดความคับคั่งของชุมชนขนาดใหญ่ที่ติดชายฝั่งทะเล พบว่าชุมชนบ้านบึงมีความเหมาะสมในด้านตำแหน่งที่ตั้ง ทั้งนี้ เพราะมีระยะทางห่างจากอำเภอเมืองชลบุรีเพียง 14 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ในเขตรัศมีอิทธิพลของอำเภอเมืองชลบุรี และมีโครงข่ายการคมนาคมขนส่งที่สำคัญ เช่น ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 344 ที่ใช้ เป็นเส้นทางติดต่อกับอำเภอเมืองชลบุรี และอำเภอแกลง จังหวัดระยอง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 ใช้ติดต่อกับอำเภอพนัสนิคม อำเภอสัตหีบ และถนนวิบูลย์ศาริที่ใช้ติดต่อกับอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อพิจารณาทางด้านเศรษฐกิจจะพบว่าอำเภอบ้านบึง เป็นแหล่งเพาะปลูกพืชไร่ที่สำคัญของจังหวัดชลบุรี เช่น อ้อยน้ำตาล มันสำปะหลัง ฯลฯ ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญของอุตสาหกรรมในภูมิภาค⁴ โดยเฉพาะอ้อยน้ำตาลนั้น ร้อยละ 46.5 ของพื้นที่เพาะปลูกของจังหวัดอยู่ในเขตอำเภอบ้านบึง ส่วนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีมากกว่า 1,500 คน ในด้านการบริการสังคมนั้น ชุมชนบ้านบึงมีโรงพยาบาลขนาด 30 เตียง 1 แห่ง สถานือนามัย มีโรงเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอาชีวศึกษา และมีระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ตลอดจน เป็นแหล่งบริการธุรกิจการเงิน โดยมีธนาคารอยู่ 8 แห่ง นอกจากนี้ยังมีศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้า 1 แห่ง จากลักษณะปัจจัยต่าง ๆ ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนบ้านบึง จะเห็นว่าเป็นชุมชนที่มีแนวโน้มการพัฒนาเพื่อ เป็นชุมชนศูนย์กลางของพื้นที่ตอนในของจังหวัดชลบุรีได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในการศึกษาการวางแผนการใช้ที่ดิน "เทศบาลตำบลบ้านบึง" นั้นมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำดังนี้คือ

⁴ สำนักงานเกษตรอำเภอบ้านบึง, บรรยายสรุปอำเภอบ้านบึง, 2530 หน้า 12.

1. ให้ทราบสภาพทั่วไป ทั้งทางด้านสภาพกายภาพ สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมของเทศบาลตำบลบ้านบึง ทั้งในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล
2. ให้ทราบถึงลักษณะการเติบโตของชุมชน และแนวโน้มของการขยายตัว เพื่อจัดเตรียมพื้นที่รองรับการขยายตัวของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อวางแผนและกำหนดรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินของเทศบาลตำบลบ้านบึง ให้ประสาน สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม สภาพประชากร และทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทำเลหลายสภาพแวดล้อมของชุมชนในภายหลัง

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. พื้นที่ศึกษา ครอบคลุมเขตเทศบาลทั้งหมด จำนวน 8.02 ตารางกิโลเมตร และบางส่วนของพื้นที่รอบนอกที่ต่อเนื่องกับเขตเทศบาล รวมพื้นที่ที่ทำการศึกษาทั้งหมด ประมาณ 12 ตารางกิโลเมตร

2. เนื้อหาที่ศึกษา มุ่งทำการศึกษาในเนื้อหา ดังนี้

1. บทบาทของภาคตะวันออก และจังหวัดชลบุรี ที่มีผลต่อชุมชน
2. บทบาทของชุมชนบ้านบึงที่มีผลต่อการใช้ที่ดินภายในพื้นที่ชุมชน
3. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและมีผลต่อการใช้ที่ดิน
4. ทิศทางและการขยายตัวของการใช้ที่ดินและชุมชน เมือง
5. การเสนอรูปแบบการใช้ที่ดินของชุมชนบ้านบึงในอนาคต

โดยเสนอรูปแบบการใช้ที่ดินของชุมชนบ้านบึง ตามช่วงเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ช่วงปีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ถึงสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รวมระยะเวลา 15 ปี

1.4 ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

1. จัดเก็บข้อมูลจำแนกเป็นหมวดใหญ่ ๆ ได้แก่ เศรษฐกิจมหภาค สภาพภูมิศาสตร์ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม บริการขั้นพื้นฐานของพื้นที่

2. วิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่จะใช้หลักสถิติในการคำนวณและเครื่องมือต่าง ๆ โดย

- ใช้อัตราส่วนร้อยละ เพื่อแสดงให้เห็นการเปรียบเทียบที่ชัดเจน
- ใช้ค่าตัวกลาง เมื่อมีข้อมูลมากจะใช้ค่าเฉลี่ยอธิบาย เพื่อเป็นตัวแทนของข้อมูลทั้งหมด
- ใช้ค่าแนวโน้ม โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ยในการเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะเวลาหนึ่งเป็นฐานในการคำนวณ และหาค่าแนวโน้มในอนาคต

3. เสนอแนวทางรูปแบบการใช้ที่ดินในอนาคตของชุมชนบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยมีนโยบายของรัฐบาลรองรับ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (2525-2529) และฉบับที่ 6 (2530-2534)

4. เสนอผลของการศึกษาในลักษณะบรรยาย ตาราง แผนภูมิ และแผนที่ เพื่อให้เห็นภาพรวมของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ บนพื้นที่

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

- ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม โดยจัดเก็บข้อมูลทางด้านสภาพภูมิประเทศ และสภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง
- ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถแบ่งแหล่งที่มาของข้อมูลออกเป็น 2 แหล่งใหญ่ คือ

ก. ข้อมูลจากส่วนกลาง

- สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
- กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- กองทะเบียนราษฎร์ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี
- กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม

ข. ข้อมูลจากส่วนท้องถิ่น

- ศาลากลางจังหวัดชลบุรี

- ที่ว่าการอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
- งานคลังส่วนท้องถิ่น ศาลากลางจังหวัด จังหวัดชลบุรี
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด จังหวัดชลบุรี
- งานทะเบียนราษฎร อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี
- สำนักงานชลประทานที่ 9 จังหวัดชลบุรี

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. สามารถทราบถึงสภาพทั่ว ๆ ไปและบทบาทของอำเภอบ้านบึง ทั้งในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล ในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม
2. สามารถทราบถึงรูปแบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสมในขนาด สำหรับเทศบาลตำบลบ้านบึง
3. สามารถทราบถึงลักษณะความสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ภายในเขตเทศบาลตำบลบ้านบึง
4. เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการวางแผนพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนเทศบาลตำบลบ้านบึง ในด้านสาธารณูปโภค - สาธารณูปการ และสภาพแวดล้อมของชุมชน
5. ผลการศึกษาครั้งนี้ อาจจะไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่บางแห่งที่มีสภาพการคล้ายคลึงกันได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย